

TRASHËGIMIA KULTURORE E PRISHTINËS GJATË VITEVE 1945-1999

TEMA PËR TITULLIN MASTER NË HISTORI

Nga

Valdrin Arifi

UNIVERSITETI I PRISHTINËS “HASAN PRISHTINA”

FAKULTETI FILOZOFIK

DEPARTAMENTI I HISTORISË

PRISHTINË

KORRIK, 2026

REZYME

TRASHËGIMIA KULTURORE E PRISHTINËS GJATË VITEVE 1945-1999

Mentori: Prof. Ass. Dr. Nuri Behxheti

Kandidati: Valdrin Arifi

Ky punim master trajton Trashëgiminë Kulturore të Prishtinës gjatë viteve 1945–1999, duke e analizuar atë si një tërësi të ndërlidhur të elementeve materiale dhe jomateriale, të cilat kanë ndikuar drejtpërdrejt në formësimin e identitetit urban, kulturor dhe historik të qytetit. Studimi fokusohet në periudhën nga përfundimi i Luftës së Dytë Botërore deri në fundin e Luftës në Kosovë, një kohë e karakterizuar nga transformime të thella politike, shoqërore, urbanistike dhe ideologjike, të cilat lanë gjurmë të rëndësishme në zhvillimin, ruajtjen, tjetërsimin dhe dëmtimin e trashëgimisë kulturore të Prishtinës. Qëllimi kryesor i këtij punimi është të analizojë evolucionin e trashëgimisë kulturore të Prishtinës në raport me proceset e modernizimit socialist, politikat kulturore dhe urbanistike të periudhës 1945–1999, si dhe pasojat që lufta e viteve 1998–1999 pati mbi objektet, institucionet, kujtesën kolektive dhe identitetin kulturor të qytetit. Në këtë kuadër, punimi synon të trajtojë jo vetëm gjendjen dhe transformimin e trashëgimisë materiale – si monumentet, ndërtesat historike, institucionet kulturore dhe struktura urbane – por edhe dimensionin jomaterial të saj, që përfshin praktikat kulturore, aktivitetet artistike, jetën shoqërore dhe kujtesën kolektive të banorëve të Prishtinës.

Punimi është i organizuar në katër kapituj kryesorë, të cilët ndjekin zhvillimin kronologjik dhe tematik të trashëgimisë kulturore të qytetit. Kapitulli i parë trajton gjendjen fillestare të trashëgimisë kulturore të Prishtinës pas Luftës së Dytë Botërore, në periudhën 1945–1950, duke analizuar ndikimet e luftës mbi objektet historike, institucionet kulturore dhe hapësirat urbane, si dhe përpjekjet e para për rindërtim, organizim institucional dhe vendosje të politikave të reja kulturore e urbanistike. Ky kapitull shërben si bazë për të kuptuar mënyrën se si trashëgimia ekzistuese u përball me vizionin e ri politik dhe urban të periudhës socialiste.

Kapitulli i dytë fokusohet në trashëgiminë kulturore të Prishtinës gjatë socializmit, duke shqyrtuar transformimet urbane dhe institucionale që e karakterizuan qytetin në gjysmën e dytë të shekullit

XX. Vëmendje e veçantë i kushtohet ndikimit të politikave kulturore dhe urbanistike të sistemit socialist në formësimin e identitetit qytetar dhe në zhvillimin e strukturës kulturore të Prishtinës. Në këtë kontekst analizohen proceset e modernizimit urban, ndërtimi i institucioneve kulturore, ndërhyrjet në hapësirën e qytetit dhe raporti ndërmjet zhvillimit të ri urban dhe trashëgimisë historike ekzistuese.

Kapitulli i tretë trajton trashëgiminë jomateriale të Prishtinës, duke e vendosur theksin te praktikat kulturore, artistike dhe shoqërore që kanë kontribuar në formësimin e identitetit kulturor të qytetit. Në këtë pjesë shqyrtohen institucionet kulturore, aktivitetet artistike, jeta komunitare, kujtesa kolektive dhe ndikimi i politikave kulturore e ideologjike në organizimin e jetës publike. Ky kapitull argumenton se trashëgimia jomateriale përbën një komponent po aq të rëndësishëm sa trashëgimia materiale, sepse përmes saj ruhen përvojat, vlerat, kujtesa dhe vazhdimësia kulturore e qytetit.

Kapitulli i katërt analizon dëmtimin dhe shkatërrimin e trashëgimisë kulturore të Prishtinës gjatë Luftës në Kosovë (1998–1999), duke trajtuar rastet konkrete të dëmtimeve të objekteve historike, monumenteve dhe institucioneve kulturore. Në këtë pjesë shqyrtohen jo vetëm pasojat fizike të luftës mbi trashëgiminë materiale, por edhe ndikimi i tyre në identitetin urban, në kujtesën kolektive dhe në vazhdimësinë kulturore të qytetit. Kapitulli synon të tregojë se lufta nuk prodhoi vetëm shkatërrim material, por edhe cenim të thellë të memorjes historike dhe të simbolikës kulturore të Prishtinës.

Metodologjikisht, punimi mbështetet në një qasje historiko-analitike, krahasuese dhe ndërdisiplinore, duke u bazuar në literaturë shkencore, burime arkivore, dokumente institucionale, dëshmi historike, materiale publicistike dhe raporte të ndryshme relevante për trashëgiminë kulturore të Prishtinës. Analiza është ndërtuar mbi shqyrtimin e zhvillimeve historike, urbane dhe kulturore, me synimin për të identifikuar lidhjen ndërmjet politikave shtetërore, transformimeve urbane, trashëgimisë kulturore dhe kujtesës kolektive.

PYETJET KËRKIMORE

- Si u transformua struktura urbane dhe kulturore e Prishtinës gjatë periudhës së socializmit?
- Cilat institucione dhe objekte kulturore u ndërtuan për të afirmuar identitetin kulturor dhe ideologjik të qytetit?
- Si ndikuan politikat kulturore dhe urbanistike të periudhës socialiste në ruajtjen dhe zhvillimin e trashëgimisë kulturore?
- Cilat ishin pasojat e dëmtimeve dhe shkatërrimeve gjatë Luftës në Kosovë mbi trashëgiminë kulturore dhe strukturën urbane të Prishtinës?
- Si lidhen elementet materiale dhe jomateriale të trashëgimisë kulturore me formësimin e identitetit qytetar dhe memorien kolektive të qytetit?

HIPOTEZAT

- Transformimet urbane dhe ndërtimi i institucioneve kulturore gjatë periudhës së socializmit kanë luajtur një rol vendimtar në formësimin e identitetit kulturor dhe qytetar të Prishtinës.
- Politikat kulturore dhe urbanistike të sistemit socialist kanë ndikuar në konsolidimin dhe zhvillimin e trashëgimisë kulturore, duke afirmuar një narrativë ideologjike dhe shoqërore për qytetin.
- Dëmtimet dhe shkatërrimet e shkaktuara gjatë Luftës në Kosovë kanë pasur një efekt të drejtpërdrejtë mbi ruajtjen e trashëgimisë kulturore materiale dhe kanë sfiduar memorien kolektive dhe identitetin qytetar.
- Trashëgimia materiale dhe jomateriale e Prishtinës është e lidhur ngushtë dhe ndërvepron në mënyrë komplementare për të ruajtur identitetin dhe kujtesën kulturore të qytetit.